

Т.В. Родіонова

старший викладач кафедри кримінального права,
кримінального процесу і криміналістики

(Одеський національний університет імені І.І. Мечникова)

**ПРО АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ «МІСЦЕ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ»**

Вчення про склад злочину завжди привертало увагу спеціалістів у галузі кримінального права. Не втрачений інтерес до цього вчення і в наш час. Науковці постійно поглиблюють успадковані знання про склад злочину – виявляють нові спірні положення, наводять додаткові аргументи щодо складових зазначеного інституту, виробляють пропозиції стосовно вдосконалення відповідного законодавства і практики його застосування.

Втім, у науці (юридична доктрина – не виняток) ще трапляються ситуації, коли якась проблема залишається малодослідженою чи взагалі постає «білою плямою». Це стосується, зокрема, місця вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони суспільно небезпечного діяння. Достатньо акцентувати: в Україні зазначена проблема не була предметом пізнання на дисертаційному рівні. І це за умови, що без чіткого уявлення про реальні координати будь-якого злочину, які характеризують діяння у просторі, неможливо вирішити питання про кримінальну відповідальність особи. Не випадково у багатьох статтях КК України місце вчинення злочину передбачене як обов'язкова ознака від-повідних складів злочинів. КПК України відносить місце вчи-нення злочину до обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (п. 1 ч. 1 ст. 91).

У радянські часи проблема місця вчинення злочину пере-важно досліджувалася в аспекті пізнання відомих принципів (зокрема, територіального, громадянства) дії кримінального закону. Втім, кримінально-правове значення місця вчинення злочину не обмежується законодавчо встановленими правилами застосування закону у просторі. Воно, окрім того, тісно пов'язане з необхідністю: своєчасного й оптимального вирішення

проблем криміналізації і декриміналізації відповідних діянь, їх кримінально-правової кваліфікації, правильного розмежування складів злочинів, а також диференціації кримінальної відповідальності та індивідуалізації покарання.

Значною мірою ці питання досліджені в кандидатській дисертації К.Л. Аюєва «Місце вчинення злочину і його кримінально-правове значення» (Москва, 1989 р.).

На сучасному етапі розвитку кримінального права України проблема місця вчинення злочину привертає все більшу увагу науковців. Окремі її аспекти знайшли відображення, зокрема, у працях Л.П. Брич, О.П. Гороха і А.А. Музики, І.І. Присяжнюк, К.В. Юртаєвої. Однак аналізована тема (йдеться про загальний рівень пізнання), повторимо, не була предметом вітчизняного монографічного дослідження.

Серед юристів відсутня єдність щодо розуміння самого поняття «місце вчинення злочину». Відповідно до його визначень, це: певна територія, на якій вчиняється злочин; певна територія або інше місце, де відбувається суспільно небезпечне діяння і настають суспільно небезпечні наслідки останнього; певна територія, де було почато і закінчено діяння або настав злочинний результат; територія, на якій було почато, закінчено діяння або настав злочинний результат. Оскільки визначення загального поняття місця вчинення злочину має прикладне значення для встановлення місця вчинення *кожного конкретного* злочину, важливість такої дефініції важко переоцінити. Наразі не маючи на меті здійснити огляд переваг і недоліків зазначених доктринальних підходів, у вирішенні порушеного питання слід визнати неодмінним врахування законодавчих положень, передбачених статтями 6 – 8 КК України.

Варто підкреслити, що аналізована проблема є комплексною. Вона вивчається не лише спеціалістами у галузі кримінального права, а й криміналістами, процесуалістами, кримінологами. Причому, на відміну від скромних у цьому напрямі досягнень кримінально-правової доктрини, відповідні розробки у межах криміналістики, кримінального процесу та

кримінології свідчать про їх вагомі здобутки. Особливо це стосується результатів одержаних досліджень прикладного спрямування.

Отже, давно назріла необхідність систематизації кримінально-правових знань про місце вчинення злочину. Обсяг таких знань різноманітний і стосується законодавчої, доктринальної та правозастосовної сфери. З урахуванням наведеного потребують подальшої уваги:

дослідження загального поняття «місце вчинення злочину» та формулювання відповідного визначення;

пізнання обставин, що формують уявлення про кримінально-правове значення місця вчинення злочину;

виявлення критеріїв відмежування місця від обстановки вчинення злочину та від предмета посягання;

вивчення проблем встановлення місця вчинення окремих злочинів: з матеріальним, формальним або усіченим складом; з альтернативними діями, що передбачені відповідним складом; продовжуваних і тривалих злочинів; злочинів, що вчиняються співучасниками, які знаходяться в різних державах; злочинів міжнародного характеру;

аналіз законодавчого відображення ознаки «місце вчинення злочину» в аспекті диференціації кримінальної відповідальності;

вивчення та узагальнення проблем судової практики (обрання виду і міри покарання з урахуванням місця вчинення злочину), аналіз відповідних положень постанов Пленуму Верховного Суду України та Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ;

опрацювання криміналістичних, кримінально-процесуальних і кримінологічних праць про місце вчинення злочину;

дослідження міжнародно-правових актів і зарубіжного законодавчого досвіду щодо вирішення питання стосовно місця вчинення злочину;

формулювання рекомендацій щодо вдосконалення кримінального законодавства.